Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)
2026, Cilt 12, Özel Sayı, Sayfa 505-524

Halk Masallarında Ebeveyn-Evlat İlişkileri ve Kültürel Değerlerin Aktarımı

Mehmet Yusuf ASLAN
Dicle Üniversitesi
myusufaslan21@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0022-5579

Araştırma Makalesi		DOI: 10.31592/aeusbed.1801098
Geliş Tarihi: 10.10.2025	Revize Tarihi: 24.12.2025	Kabul Tarihi: 01.02.2026

Atıf Bilgisi
Aslan, M. Y. (2026). Halk masallarında ebeveyn-evlat ilişkileri ve kültürel değerlerin aktarımı. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(Özel Sayı), 505-524.

ÖZ

Halk masalları, sözlü kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan, toplumsal değerleri, ahlaki ilkeleri ve kültürel normları bireylere sembolik bir dille ileten önemli anlatı türlerindendir. Bu masallar, eğlence unsuru taşımanın ötesinde, bireylerin karakter gelişimini, toplumsal uyumu ve aile içi ilişkilerin öğrenilmesini destekleyen kültürel bir araçtır. Masallarda baba figürü genellikle otorite, rehberlik ve koruyuculuk işlevleri ile yer alır. Baba, evladına toplumsal normları ve değerleri aktarırken onun sorumluluk ve cesaret kazanmasına aracılık eder. Baba-oğul veya baba-kız ilişkileri, bağlılık, sadakat ve görev bilinci çerçevesinde şekillenir; evlat bu süreçte hem bireysel erdemlerini hem de toplumsal düzene dair görüşlerini oluşturarak geliştirir. Anne figürü ise şefkat, destek ve ahlaki rehberlik sağlayarak evladının duygusal ve etik gelişimini destekler. Annenin rolü, evladın aile bağlarını ve toplumsal sorumluluk bilincini geliştirmesi açısından önemlidir. Masallarda sıklıkla karşımıza çıkan evlatlar, aile ve toplum tarafından kabul edilmelerini sağlayan sembolik bir erginlenme yolculuğuna çıkarlar. Bu bağlamda aile içindeki sorumluluk, itaat, saygı ve sevgi gibi değerleri öğrenirken çeşitli engellerle sınanır. Bu yolculuk, yalnızca fiziksel bir mücadele değil, manevi olgunlaşmanın ve kültürel kodların öğrenilmesinin sembolik bir anlatımıdır. Masallarda çocuğun karşılaştığı zorluklar sabır ve azimle aşılması gereken engellerdir. Masallarda anne, baba ve evlat figürleri kimi zaman bencillik, ihmalkâr veya aşırı otorite sahibi bireyler olarak karşımıza çıkarlar. Bu durum aile içi çatışmaları ve bireysel zorlukları simgeler. Bu çalışma, Türkiye sahasından derlenen halk masalları aracılığıyla anne, baba ve evlat figürlerinin aile içi ilişkiler, toplumsal değerler ve bireysel olgunlaşma üzerindeki rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada içerik çözümlemesi ile metin analizi yöntemlerinden yararlanılmış, araştırmanın kapsamı Türkiye sahası halk masallarıyla sınırlı tutulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Kültürel değerler**,** halk masalları, ebeven-evlat ilişkileri, anne-baba, evlat.

Parent-Child Relationships and the Transmission of Cultural Values in Folk Tales

ABSTRACT

Folk tales are an important narrative genre that conveys social values, moral principles and cultural norms to individuals in a symbolic language, passed down from generation to generation through oral tradition. These tales are a cultural tool that, beyond their entertainment value, supports individuals' character development, social harmony and learning about family relationships. The father figure in fairy tales generally embodies authority, guidance and protection. While imparting social norms and values to his child, the father facilitates the child's acquisition of responsibility and courage. Father-son or father-daughter relationships are shaped within a framework of loyalty, fidelity and a sense of duty; during this process, the child develops both their individual virtues and their views on the social order. The mother figure, on the other hand, supports her child's emotional and ethical development by providing compassion, support and moral guidance. The mother's role is important in terms of developing the child's family ties and sense of social responsibility. Children, who often appear in fairy tales, embark on a symbolic journey of coming of age that enables them to be accepted by their family and society. In this context, while learning values such as responsibility, obedience, respect and love within the family, one is tested by various obstacles. This journey is not merely a physical struggle, but a symbolic representation of spiritual maturation and the learning of cultural codes. However, in fairy tales, the figures of mother, father and child sometimes appear as selfish, negligent or overly authoritarian individuals. This symbolises conflicts within the family and individual difficulties. This study aims to examine the role of mother, father and child figures in family relationships, social values and individual maturation through folk tales collected from Turkey. Content analysis and text analysis methods were used in the research, and the scope was limited to Turkish tales.
Keywords: Cultural values, folk tales, parent-child relationships, parents, children.

Giriş

Halk masalları, sözlü kültürün en köklü ve etkili anlatı türlerinden biri olarak toplumun değerlerini, inançlarını ve normlarını kuşaktan kuşağa aktarmada önemli bir işlev görür. Bu anlatılar, bireysel eğlence ya da hayal gücünün bir ürünü olmanın ötesinde; sosyal öğrenme, ahlaki aktarım ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında işlevsel bir rol üstlenen anlatı türleri olarak değerlendirilmelidir. Masalların temel özelliklerinden biri, olayların ve karakterlerin sembolik bir düzlemde sunulmasıdır. Kahramanlar, karşılaştıkları engeller ve serüvenler aracılığıyla bireyin yaşam deneyimlerini ve toplumsal kültürel kodları temsil eder. Bu bağlamda masalın bireysel ve toplumsal boyutta eğitimsel işlevleri vardır. Erdem, sabır, cesaret, saygı ve sorumluluk gibi kavramlar, masal yoluyla simgesel bir dil üzerinden aktarılır. Masalların sembolik işlevi, olay örgüsü ve karakterler aracılığıyla toplumun temel değerlerini görselleştirmekte ve somutlaştırmaktadır. Bu anlatılar, bireyin yaşamında karşılaşabileceği zorlukları, ahlaki ikilemleri ve toplumsal ilişkileri önceden deneyimlemesine olanak sağlar. Masal kahramanları, üretildikleri kültürün bilinç dışında yer alan arketiplerin etkisi altında şekillenir ve bu arketipler, anlatı içinde kahramanların karşılaştığı psikolojik ve ahlaki sınamaları belirleyici bir rol oynar. Persona ve gölge gibi arketipsel unsurlar, kimi zaman kahramanı zorlayarak çatışma ve gayriahlaki durumların ortaya çıkmasına zemin hazırlarken bu unsurlarla dengeli bir ilişki kurabilen kahramanların olgunlaşma ve erginlenme süreçleri desteklenir (Yılmaz, 2020). Toplumun kültürel kodları, masal kahramanlarının davranışları, başarıları ve hataları üzerinden somutlaştırılır. Bu süreçte karakterlerin doğrudan veya dolaylı olarak temsil ettiği değerler, kuşaklar arası bilgi aktarımını ve kültürel devamlılığı sağlar. Özellikle aile ve ebeveyn-evlat ilişkileri, masalların anlatımında merkezî bir yer tutar. Aile yapısı ve bireylerin rollerinin masallarda sembolik olarak işlenmesi; toplumsal düzenin yanı sıra bireysel olgunlaşmanın anlaşılmasını kolaylaştırır.

Masallar aracılığıyla sunulan ebeveyn-evlat ilişkisi, toplumsal normların, aile içi sorumlulukların ve kültürel değerlerin öğrenilmesini sağlayan bir sembolik çerçeve sunar. Evlat, bireysel gelişimini ve toplumun değer sistemine uyumunu masal yolculuğu üzerinden gerçekleştirirken ebeveyn figürleri de bu süreci yönlendiren ve dengeleyen unsurlar olarak işlev görür. Halk kültüründe aile, yalnızca biyolojik bir bağ olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzenin, ahlaki değerlerin ve kültürel sürekliliğin korunmasını sağlayan bir mekanizma olarak görülür. Bu çalışmanın amacı, Türkiye sahasında derlenen halk masalları bağlamında ebeveyn ve evlat ilişkilerini incelemek ve bu ilişkilerin masalın anlatı dinamikleri ile kültürel kodlarına nasıl yansıtıldığını ortaya koymaktır. Araştırma, masallardaki anne-baba-evlat figürlerinin sembolik işlevlerini bireysel ve toplumsal gelişimdeki rolünü tartışmayı hedeflemektedir.

Yöntem

Yöntem olarak nitel içerik analizi benimsenmiş ve masallardaki ebeveyn-evlat ilişkileri tematik olarak çözümleme sürecine tabi tutulmuştur. Bu çalışmada incelenen masalların, Türkiye'nin farklı coğrafi ve kültürel bölgelerini temsil edecek biçimde Çukurova yöresi, Mersin, Elâzığ, Erzurum, Gümüşhane, Bayburt, Afyon ve Diyarbakır yörelerinden seçilmesi, söz konusu bölgelerin sözlü anlatı geleneğinin tarihsel sürekliliği, derleme faaliyetleri bakımından zenginliği ve kültürel çeşitliliği yüksek alanlar olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Seçilen yöreler, halk anlatılarının gerek içerik gerekse anlatım özellikleri bakımından farklı tematik ve yapısal unsurlar barındırması nedeniyle çalışmanın karşılaştırmalı ve temsilî niteliğini güçlendirmektedir. Bu doğrultuda yöre seçiminde, alan yazında sözlü kültür ürünlerine ilişkin ağırlıklı olarak derleme niteliği taşıyan çalışmalar belirleyici olmuştur. Bu çalışmaların sunduğu metin havuzu araştırmanın inceleme materyalini oluşturmuştur. İncelenen masalların hangi kaynaklardan alındığına ilişkin bilgiler, çalışmanın ilgili bölümlerinde metin içinde belirtilmiş olup bu kaynaklara dair ayrıntılı künyeler kaynakça bölümünde yer almaktadır.

Seçilen masal metinleri; ebeveyn–evlat ilişkileri, otorite, itaat, fedakârlık, koruyuculuk ve değer aktarımı gibi temalar ekseninde çözümlenmiş; anlatılarda yer alan figürlerin işlevleri betimsel ve yorumlayıcı bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Böylece çalışma, masalları yalnızca anlatı metinleri olarak değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve kültürel sürekliliğin taşıyıcısı olan sembolik yapılar olarak ele alan bir analiz zemini oluşturmuştur.

Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel nitel araştırma modeli esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma, Türkiye sahası halk masallarında yer alan anne, baba ve evlat rollerinin çözümlenmesiyle, aile yapısı ve kültürel değerlerin aktarım biçimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda masallar, doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemleriyle değerlendirilmiş; karakterlerin temsili üzerinden toplumsal normlar, ahlaki değerler ve kültürel süreklilik unsurları incelenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, doküman incelemesi yöntemi kapsamında toplanmıştır. Çalışmanın veri kaynağını, halk masallarına ilişkin yazılı kaynaklar, derleme kitapları ve akademik çalışmalar oluşturmaktadır. Bu kaynaklar taranarak araştırmanın amacı doğrultusunda seçilen masallar, inceleme materyali olarak kullanılmıştır. Seçilen metinler; aile yapısı, anne-baba-evlat rolleri ve kültürel değerlerin aktarımı temaları çerçevesinde sınıflandırılarak analiz sürecine dâhil edilmiştir.

Araştırma Etiği

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Araştırmada metin analizi yapıldığı için herhangi bir etik kurul raporu alınmamıştır.

Masallarda Aile Kavramının Sosyo-Kültürel İşlevleri

Aile; anne, baba ve evlattan oluşan, toplumun en temel ve köklü yapısıdır. Halk inancında evlat, soyun devamını ve ailenin tamamlanmasını simgelediği için çocuk sahibi olmak hem bireysel mutluluğun hem de toplumsal olgunluğun göstergesi olarak görülür. Bu nedenle halk anlatılarında evlat özlemi sıkça işlenen bir tema olarak karşımıza çıkar.

Türk edebiyatında aile, toplumun temel kurumu olarak ele alınır. Halk anlatılarında evladın anne ve babasına karşı tutumu, onun karakterini ve kaderini belirler. Ebeveynine saygı gösteren evlat ödüllendirilirken, saygısızlık eden evlat cezalandırılır ve bu anlatılar kuşaktan kuşağa aktarılan bir ahlaki terbiyeyi yansıtır (Açıkgöz, Artan ve Arıcı, 2019). Destan, masal ve halk hikâyelerinde aile; bireyin kimlik oluşumunda, toplumsal değerlerin aktarımında ve kültürel belleğin sürdürülmesinde merkezî bir rol üstlenir. Bu anlatılarda aile, ahlaki ve kültürel kodları kuşaktan kuşağa aktaran bir kurum olarak öne çıkarken özellikle halk hikâyelerinde bireysel isteklerle toplumsal değerlerin çatıştığı ve toplumsal düzeni koruyan bir yapı şeklinde temsil edilir (Koz, 1992).

Masallar anlatıldıkları bölgenin dili, kültürü, tarihi, coğrafyası ve ekonomik yaşamı hakkında önemli bilgiler sunarlar. Anlatıcılar, masalları kendi yorumlarıyla aktarmakla birlikte dinleyici kitlesine ve dönemin ihtiyaçlarına göre uyarlamıştır; bu da masallarda esnek ve canlı bir yapının oluşmasına imkân vermiştir. Bu bağlamda halk masallarındaki aile temsilleri, yalnızca bireysel anlatı unsurları olarak değil, toplumsal değerlerin ve kültürel kodların nesiller boyunca aktarılmasını sağlayan merkezî bir yapı olarak da değerlendirilmelidir (Şimşek, 2022a). Halk anlatılarında evladın doğumuyla aile için yeni ve sabır gerektiren bir dönem başlar. Anne fedakârlığın, baba koruyuculuğun sembolü olarak öne çıkarken evlat büyüyüp benliğini kazandıkça anne-baba ile olan ilişki değişir; bu ilişki anlatılarda kimi zaman sevgiyle güçlenen kimi zaman da çatışmalarla sarsılan bir süreç olarak yansıtılır.

Halk edebiyatının en köklü ve etkili anlatı türlerinden biri olan masal, yüzyıllardır sözlü kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış; hayal ürünü olaylar ve olağanüstü varlıklarla örülü, dinleyiciyi hem eğlendiren hem de eğitici nitelik taşıyan anonim bir anlatıdır. Olaylar muhayyel bir dünyada cereyan ederken kahramanlar insan, hayvan veya olağanüstü varlıklar olabilir ve gerçeklik, semboller ve temsillerle gerçeküstü kalıplara dönüştürülerek yansıtılır (Sakaoğlu, 2002). Bu sebeple masallar tamamen düş ürünü olarak değerlendirilmemeli; aksine, geçmişle gelecek arasında bir köprü işlevi

gören, kültürel, toplumsal ve ahlaki değerleri aktaran halk anlatıları olarak görülmelidir. Olağanüstü varlıklar ve hayalî olaylar, çoğu zaman sembolik anlamlar taşır. Bu semboller, masalların toplumsal işlevini ve kültürel kodlarla olan ilişkisini anlamada kritik bir rol oynar (Özdemir ve Şimşek, 2025).

Masallar, toplumların tarih boyunca biriktirdiği kültürel birikimi, ahlaki değerleri ve ortak deneyimlerini sembolik bir dil aracılığıyla aktarır. Bu yönüyle masallar, sadece eğlence unsuru taşıyan anlatılar değildir. Toplumun kültürel hafızasını da yansıtan metinlerdir. Masalların kurgusal yapısı içinde yer alan kahramanlar, olay örgüleri ve motifler; gerçekte toplumun düşünce biçimlerini, inançlarını ve yaşam anlayışını temsil eden sembolik göstergelere dönüşür. Bu semboller aracılığıyla toplum, kendi değer dünyasını koruyarak kuşaklara aktarır. Her masal, bir yandan toplumsal gerçekliklerin yansıtıldığı bir ayna, diğer yandan gelecek nesillere ahlaki ve kültürel mesajlar taşıyan bir vasıta işlevi görür. Dolayısıyla masallar, kültürel sürekliliği sağlayan ve toplumun ortak bilincini diri tutan sözlü gelenek ürünleri olarak semboller üzerinden eğitici, birleştirici ve aktarımcı bir görev üstlenirler. Bu bağlamda masal metinlerinde anne-baba- evlat ilişkileri de masalların eğitici ve kültürel aktarım işlevi çerçevesinde ele alınabilir. Bu figürler arasındaki ilişkiler, toplumun değer yargılarına, geleneksel rollere ve ahlaki ölçülere uygun biçimde kurgulanır. Halk masallarında baba genellikle otoritenin, anne şefkatin ve koruyuculuğun, evlat ise masumiyetin veya dönüşümün simgesel temsilcisi olarak konumlandırılmaktadır. Bu sembolik yapı içinde her bir figür, toplumun idealize ettiği davranış modellerini temsil eder. Ancak masallar yalnızca mevcut kültürel gerçekleri yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda toplumu eğitirken yönlendirir. Anlatının sonunda verilen ders, bireylerin doğruyu yanlıştan ayırmasına, iyiyle kötüyü semboller aracılığıyla tanımasına yardımcı olur. Böylece masallardaki ebeveyn ve evlat ilişkileri, toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan bir değer aktarım aracı olarak işlev gördüğü gibi dinleyicinin veya okuyucunun zihninde ahlaki bir bilinç inşa eder.

Halk Masallarında Ebeveyn ve Evlat Figürlerinin Temsilleri

Halk masalları, anne, baba ve evlat figürleri aracılığıyla bireysel olgunlaşmayı aile ve toplumsal düzen ekseninde anlamlandıran; adalet, merhamet ve sorumluluk gibi temel değerleri kuşaktan kuşağa aktaran, bu yönüyle toplumsal hafızanın sürekliliğini sağlayan güçlü kültürel metinlerdir.

Anne Figürünün Halk Masallarındaki İşlevleri

Anne, halk masallarında bireyin hayatında güven, şefkat ve rehberlik duygularını beslemesiyle öne çıkar. Bu yönüyle anne, koruyucu ve destekleyici bir figür olarak çocuğun gelişiminde temel rol oynar. Onun sağladığı sevgi ve güven ortamı, bireyin psikolojik ve toplumsal kimliğini sağlıklı biçimde inşa etmesine yardımcı olur. Ayrıca bilge ve yol gösterici yönü sayesinde bireyin karşılaştığı zorluklarda rehberlik eder, bireye umut ve güç kaynağı olur. Böylece anne arketipi, insanın içsel dünyasında huzur, dayanışma ve yaşam enerjisini besleyen güçlü bir simgeye dönüşür.

Şefkat, merhamet ve koruyuculuk temsilleriyle ön plana çıkan anne bu yönüyle, aile değerlerinin merkezindeki evlatla bağı en güçlü olan kahramandır. "Pamuk Ana ve Çocukları" (Özçelik, 2004) masalı anneliğin sevgi, fedakârlık ve koruyuculuk yönünü öne çıkaran güçlü bir anlatıdır. Masalda anne, çocuklarını "bir dalın üç çiçeği" olarak betimler; anne figürü ise sevgi ve yaşam kaynağı olarak sembolize edilir. Çocuklarını korumak için elinden geleni yapan Pamuk Ana, eve gelen hırsızın onları götürmesine engel olamayınca, onlara sandığında sakladığı sihirli sabunu, tarağı ve bıçağı verir. Bu nesneler annenin koruyucu gücünün sembolü olduğu gibi zor anlarda çocuklarına destek olacak mirasıdır. Çocuklar bu nesneleri kullanarak hırsızdan kurtulur, böylece annenin sevgisi ve rehberliği onların yaşamını güvence altına alır. Masal, anneliği yalnızca doğuran değil, aynı zamanda hayatı boyunca evlatlarını kollayan, onların geleceğini güvenceye alan bir güç olarak idealize eder.

"Küllü Fatma" (Alptekin, 2002) masalı, anne–evlat ilişkisinin koruyuculuk ve itaat boyutunu güçlü biçimde yansıtmaktadır. Masalda annenin ölmeden önce kızına verdiği nasihat, küçük kız için

imtihan ve kılavuzdur. Büyük kız kardeşlerin hilekârlığı aile bağlarına ihanetin ve kutsal değerlere saygısızlığın sembolüdür. Buna karşılık Küllü Fatma, annesinin vasiyetine bağlı kalarak gösterdiği sadakat ile ödüllendirilerek yeni bir yaşama kavuşur. Bu masalda annenin ölümünden sonra bile evladını koruduğunu göstermektedir. Masalda annenin öldükten sonra kemiklerinin ev eşyalarına dönüşmesi, anneliğin yok edilemeyen kutsallığını ve aile içindeki manevi varlığının devamlılığını sembolize eder. Masal, anneye sadakatin ve annenin sözünü dinlemenin, aile değerlerinin temel dayanaklarından biri olduğunu vurgular; aynı zamanda anneye ihanet edenlerin toplum nezdinde cezalandırıldığını da gösterir. Böylece anlatı, aile kurumunda bağlılık, sadakat ve koruyuculuğun önemini sembolik bir dille ortaya koyar.

"İncili Mendilnen Altun Top" (Beysanoğlu, 2023) masalında anne figürü, halk kültüründe annelere atfedilen rehberlik, koruyuculuk ve ahlaki yönlendirme işlevlerini yansıtan sembolik bir temsildir. Masalda padişahın oğlu, karşılaştığı gizemli yabancının kadın mı erkek mi olduğunu anlamak isterken her defasında annesinin öğütlerine başvurur. Bu durum, annenin biyolojik bir ebeveyn olmanın ötesinde oğlunun davranışlarını yönlendiren bilge bir rehber olarak konumlandırıldığı anlamına gelmektedir. Masal boyunca anne figürü, oğlunun davranışlarının sınayıcısı ve yönlendiricisi konumundadır. Onun tavsiyeleri, erkek kahramanın dünyayı ve karşısındakini anlama biçimini şekillendirir. Bu bağlamda anne, halk anlatılarında sıkça görülen "bilge kadın" ya da "rehber anne arketipi"nin bir yansıması olarak bireyin olgunlaşma ve farkındalık kazanma sürecinde yönlendirici bir iç sesin simgesine dönüşür. Böylece masal, annenin yalnızca aile içindeki bir figür değil, toplumsal ve kültürel değerlerin aktarıcısı ve ahlaki bilincin sürdürücüsü olduğunu vurgular.

"Delibalta" (Beysanoğlu, 2023) masalı, anne sevgisi ve şefkatinin kurtarıcı gücünü vurgulayan anlamlı bir halk anlatısıdır. Masalda annenin, oğlunu ölümden kurtarmak için cellatlara altın vererek onu gizlice affettirmesi, annenin koşulsuz sevgisinin ve fedakârlığının en somut göstergesidir. Anne, burada biyolojik bir figür olmanın ötesinde koruyucu, bağışlayıcı ve merhametli yönüyle toplumsal hafızada idealize edilen "anne arketipi"ni temsil eder. Masalda padişahın öfkesine rağmen annenin akıl ve merhametle hareket etmesi, anaerkil değerlerin ataerkil otoriteye karşı bir denge unsuru olduğunu da gösterir.

Merhametle yoğrulmuş annelik duygusu "Anne Eli" (Aslan, 2024) masalında karşımıza çıkmaktadır. Masal, halk anlatılarında annelik duygusunun ölümle dahi son bulmayan koruyucu yönünü en çarpıcı biçimde ortaya koyan örneklerden biridir. Masalda anne, ölümünden sonra bile çocuğunu kötülüklerden koruma içgüdüsünü sürdürür. Üvey annenin elinden zarar göreceğini sezdiği için ölüm öncesinde elinin kesilerek kızına vurulmasını vasiyet eder. Bu sembolik eylem, annenin bedensel varlığı sona erse de ruhunun ve merhametinin çocuğunun üzerinde yaşamaya devam ettiğini gösterir. Masaldaki "anne eli", yalnızca bir organ değil, şefkatin, koruyuculuğun ve kutsallığın sembolüdür. Masalda "ölü el" motifi, annelik sevgisinin fiziksel ölümle sona ermediğini ve koruyucu gücünü sürdürdüğünü simgeler. Annenin şefkati, dünyevi sınırları aşan kutsal bir değer olarak sunulurken anlatı, halk inancındaki "ana duası eksik olmaz" düşüncesinin sembolik bir yansıması hâline gelir. Annenin ölümden sonra bile çocuğunu koruma arzusu, toplumun bilinçaltında anneliği kutsallaştıran bir değer dünyasının ürünüdür. Dolayısıyla "Anne Eli" masalı, annelik merhametinin ebedîliğini, şefkatin ölümle değil, sevgiyle var olmaya devam eden bir kuvvet olduğunu sembolik düzlemde anlatır.

Fedakâr anne tipinin en belirgin örneklerinden biri Keloğlan'ın annesidir. O, yalnızca oğlunun mutluluğunu düşünerek büyük bir cesaretle padişahın huzuruna çıkarak padişahın kızını oğluna ister. Keloğlan'ın annesi için en önemli şey, oğlunun huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmesidir. Bu uğurda küçümsenme ve kovulma ihtimalini göze alarak padişahın kapısını çalar (Alsaç, 2017). Keloğlanın annesinin fedakârlığı ve özverili tavrı anne figürünün rehberlik ve koruyuculuk işlevini somutlaştıran klasik bir örnek olarak sık sık karşımıza çıkar. Buna benzer olarak "Kalihli Mehmed" masalında da anne figürü, fedakârlığının yanı sıra koruyucu-kollayıcı yönüyle de ön plana çıkar (Seyidoğlu, 1975). Anne, oğlunun fiziksel ve toplumsal varlığını güvence altına almak için kendini siper eder. Masaldaki annenin padişahın kapısına gitmesi, küçümsenme ve şiddete maruz kalma pahasına oğluna eş bulmaya

çalışması, toplumdaki annelik algısının yalnızca ev içi rollerle sınırlamadığını, aksine bir annenin oğlunun geleceğini kurma sorumluluğunu da üstlendiğini göstermektedir. Burada anne, oğlunun toplumda kabul görmesi, statü kazanması ve mutlu bir yuva kurabilmesi için âdeta bir "koruyucu kalkan" işlevi üstlenir. Annenin her türlü riske rağmen oğlunun isteğini yerine getirmesi, annelik arketipinin kollayıcı ve besleyici boyutunu somutlaştırır. Oğlunu yalnız bırakmadığı gibi onun önündeki engelleri ortadan kaldırmaya çalışır. Bu masallarda annenin varlığı, kahramanın yolculuğunda yalnızca duygusal bir dayanak değil, aynı zamanda hayatı şekillendiren, onu koruyan ve destekleyen temel bir güç olarak görülür.

İnsanın yaşamındaki ilk rehberler genellikle anne ve babasıdır. Onların sözü, yalnızca deneyimden süzülen bir öğüt değil, aynı zamanda hayatın zorluklarına karşı koruyucu bir kalkan niteliğindedir. Anne ve babanın uyarılarına kulak vermek, bireyin hem bedensel hem de ruhsal anlamda olgunlaşma sürecinde yönünü bulmasını sağlar. Halk anlatılarında, özellikle masallarda, bu öğütlerin dikkate alınmaması çoğu zaman felaketle sonuçlanır. "Büyücü Kadın ve Hemolek" (Aslan, 2024) adlı masalda anne babası, "Oğlum, sakın dere kenarındaki elma bahçesine gitmeyesin." diye Hemolek'i defalarca uyarmış fakat bu ısrarlı uyarılar, onun merakını daha da artırmıştı. Hemolek, anne ve babasının uyarılarına kulak vermeyerek sürekli gittiği bu bahçede karşılaştığı büyücü kadının hileleri sonucunda birçok zorlukla karşılaşmak zorunda kalır. Anne ve babasının öğütlerini görmezden gelerek merakına yenik düşmesi halk kültüründe karşımıza çıkan itaatsizliğin bir göstergesidir. Bu durum masallarda karşımıza sürekli cezalandırıcı ve öğretici bir biçimde kurgulanarak çıkar. Hemolek'in bu yasağı çiğnemesi, bireyin deneyim yoluyla öğrenme sürecini temsil eder. Ancak halk anlatısının öğretici yönü gereği, itaatsizlik "bedel ödetilerek" eğitime dönüşür. Büyücüye yakalanması, insanın ebeveyn rehberliğinden uzaklaştığında karşılaşacağı tehlikeleri sembolize eder.

Şefkat, anneliğin en temel ve en yüce vasıflarından biridir. Ancak bu duygu yerinde kullanılmadığında, evladın gelişiminde olumsuz sonuçlar doğurabilir. Halk masallarında bu konu işlenir ve ölçüsüz şefkat çoğu zaman evladın olgunlaşmasını engelleyen, onun hayatla yüzleşmesini zorlaştıran bir unsur olarak karşımıza çıkar. "Tembel Ahmed I" (Beysanoğlu, 2023) masalında anne figürü, şefkat duygusunun etkisiyle Tembel Ahmed'i, yirmi beş yaşına gelmiş olmasına rağmen geçindiren ve onun sorumluluk almasını engelleyen bir konumda betimlenir. Bu durum Ahmed'in tembelliğe kapılmasına neden olmuştur. Ancak anne her ne kadar başlangıçta şefkatini yanlış kullanmış olsa bile zamanla duygusallığından arınarak aklın da devreye girmesiyle bu şefkati doğru biçimde yönlendirmiş ve tembelliğe esir olmuş olan kahramanı harekete geçirmiştir. Annesi tarafından bir oyunla evden çıkarılan Tembel Ahmed, geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalır. Önce mezarlıkta katırcılara yardım ederek gücünü gösterir ve Bezirganbaşı tarafından kervana alınır. Kervanla Halep'e giden Ahmed, bir tüccarın mağazasının önünde oturduğunda işler olağanüstü artar. Bunu uğur sayan tüccar, Ahmed'i evlatlık edinir, mağazasını ve işini ona emanet eder. Anne figürü, başlangıçta şefkatini yanlış yönlendirerek kahramanın tembelliğe esir olmasına neden olur. Ancak zamanla duygusallığını geride bırakıp aklın rehberliğinde şefkatini doğru kullanmaya başlar ve kahramanı harekete geçirir. Kahraman, tembelliği hayatın doğal bir parçası sanırken annenin müdahalesi onun uyanışına vesile olur. Bu sayede çalışmaya başlayan kahraman hem özüne döner hem de emekten zevk almaya başlar. Kahramanın gölgesiyle yüzleşmesini ve içsel enerjisini yeniden kazanmasını sağlayan ise anne figürüdür. Anne, sezgisel rehberliğiyle kahramana yol gösteren ve dönüşümünü mümkün kılan temel güçtür.

Anneye itaatin ve emeğe saygının bereket getirdiği, sözünü dinlememenin ise cezayla sonuçlanacağı "Keçelceler III" (Beysanoğlu, 2023) masal da açıkça ataların bir mesajı olarak sunulmaktadır. Annesi ile yaşayan Keçeoğlan, annesinin ördüğü çorapları satarak geçimlerini sağlarmış. Keçeloğlan, annesinin sözünü dinlemeyip ciğer yerine leblebi alır. Annesinin sözüne itaat etmemesi ile sıkıntıya düşer. Annesine destek olması ataların yardımını sağlamış; sudan çıkan ifrite benzeyen Arap figürü, ona üç sihirli nesne (sofra açan tahta, altın pisleyen eşek, adalet sağlayan tokmak) vererek hem hatalarından ders almasına hem de hakkını geri kazanmasına vesile olmuştur. Masal, okuyucuya atalar kültünde yer alan temel düşünceyi, yani büyüğün sözüne kulak vermenin insanı koruduğu, dinlememenin ise cezaya yol açtığı anlayışını sade bir şekilde anlatır.

Anne arketipi, evladın hayatının tüm evrelerinde yer alan ve etkisini sürdüren bir arketiptir. Ancak bu arketip sadece olumlu yönleriyle ortaya çıkmaz; insan psişesinin çift yönlü doğası gereği hem koruyucu, besleyici ve rehber özellikler taşıyabilir hem de baskıcı, bağımlılaştırıcı ve yıkıcı bir nitelik kazanabilir. Bireysel ve kolektif bilinçdışının etkisiyle biçimlenen bu arketip, bir yandan güven, sevgi ve bilgelik kaynağı olurken diğer yandan sınırlayıcı ve tehditkâr bir gölge yön olarak da tezahür edebilir. Jung'a (2015) göre anne arketipi, farklı figürler ve semboller aracılığıyla koruyucu işlevinin yanı sıra sınır koyucu işlevi de taşır. Bununla birlikte anne arketipinin olumsuz yönü, kahramanın yüzleşmesi gereken tehlikeli bir gölge boyutunu da barındırabilir. "Ali ile Hazal" (Aslan, 2024) masalında öz anne, anne arketipinin gölge yönü olarak karşımıza çıkar. Masalda kahramanın sürekli gidişinden kaygılanan anne, oğlunu korumak için himayesinde tutmak ister; başarılı olamayınca onu halatlarla bağlar ancak başarılı olamaz. Annesi onu öldürmeye karar verip cellatları çağırır. Cellatlar ve annesi her iki gözünü çıkarırlar. Sağ gözünü sol cebine, sol gözünü sağ cebine koyarlar. Bir sandığa koyup büyük bir nehre atarlar. Toplumumuzda fazla rastlanmayan bu durum geleneksel bir otorite ve aile içi disiplin anlayışının aşırı bir yansıması olarak ifade edilebilir. Koruyucu ve rehber anne figürünün tersine dönüşerek kahramanın önünde engel ve tehdit oluşturduğu görülmektedir. Ancak masalın devamında kahramanın başarıya ulaşması, annenin bu gölge yönünün kahramanın bağımsızlık ve olgunlaşma sürecinde bir sınav aracı olarak işlev gördüğünü gösterir. Bu, kültürel olarak büyüğün sözünün önemine ve bireyin gelişiminde sınavlarla karşılaşmasının kaçınılmazlığına işaret eder.

Halk kültüründe aile içi çatışmaların merkezinde üvey anne figürü vardır. Jung'a göre üvey anne figürü, anne arketipinin olumsuz tezahürleri arasında yer almaktadır. Çocuğu tehdit eden, baştan çıkaran ya da zarar veren bir karakter olarak kurgulanmaktadır. Bu bağlamda üvey anne, çocuk üzerinde baskı kuran, güven duygusunu zedeleyen ve korku ile tedirginlik yaratan "kötü anne" tipolojisinin bir temsilcisi olarak değerlendirilir (Jung, 2015). Üvey anne figürü, doğuran ve koruyan öz anneden ayrılarak "üveylik" kavramının somutlaşmış hâlidir ve genellikle kahramana kötü davranan bir karakter olarak karşımıza çıkar. Masallarda üvey anneler, kıskançlık, haset ve otorite isteğiyle üvey çocuklarına zarar vermeye çalışan kişiler olarak betimlenir. Öz annesini kaybeden kahraman, henüz olgunlaşma sürecini tamamlamadığı için bu kötülüklere karşı savunmasızdır. Üvey annenin entrikaları ve iftiraları, kahramanın hayatındaki sınavların başlangıcını oluşturur; böylece o, üvey anne aracılığıyla kendi gölge yönüyle yüzleşip olgunlaşma sürecine adım atar. "Bacı Bacı Can Bacı" (Günay, 1975) ve "Nar Adlı Kız" (Şimşek, 2001) masallarında öz annelerinin ölümü veya üvey annenin varlığı, kızların evden ayrılmasına ve kendi iradeleri dışında bir yolculuğa çıkmasına yol açar. Kız kahramanlar, macera boyunca koruyucu figürlerle karşılaşır, engelleri aşar ve olgunlaşır. Masallar; aile içi çatışmaları, üvey anne etkisi ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden kız kahramanın sorumluluk üstlenmesini, cesaret kazanmasını ve olgunlaşmasını sembolik bir dille aktarır.

"Fatoş ile Üvey Anne" (Aslan, 2024) masalı, halk masallarında sıkça görülen üvey anne zulmü, koruyucu anne vasiyeti çerçevesinde şekillenir. Fatma, üvey annenin zulmüne rağmen sabırlı ve çalışkan bir karakter olarak çizilir; annesinin vasiyetine uyarak mucizevi şekilde zorlukları aşar. Bu yönüyle masal, anneliğin ölümsüz koruyuculuğunu, kız çocuklarının sabır ve erdemle ödüllendirilmesini ve üvey annenin kötülüğünün cezalandırılmasını konu edinir. Masalda annenin ölümü, kahramanın güvenli alanını kaybedip dış dünyayla yüzleşmek zorunda kalmasını simgeler; bu durum, anne arketipinin koruyucu alanından kopuş ve bireyin sınavlarla dolu olgunlaşma sürecine adım atması anlamına gelir. Üvey annenin ortaya çıkışı ise gölge arketipinin devreye girmesidir. Üvey annenin, babanın ilgisini kıskanması ve bu kıskançlığın haset duygusuna dönüşmesi, gölgenin yıkıcı yönünü açığa çıkarır.

Baba Figürünün Halk Masallarındaki İşlevleri

Halk masallarında baba figürü, genellikle otoritenin, disiplinin ve geçim temininin simgesel temsilcisidir. Halk kültürünün toplumsal yapısında baba, ailenin reisi ve düzenin koruyucusu olarak görülür; bu durum masal anlatılarına da doğrudan yansımaktadır. Masallarda baba hem maddi hem de manevi anlamda ailenin sürekliliğini sağlayan, çocuklarını dış dünyaya hazırlayan ve onlara toplumsal değerleri aktaran bir figür olarak karşımıza çıkar. Bu yönüyle baba, yalnızca bir otorite figürü değil, aynı zamanda kahramanın olgunlaşma sürecini başlatan bir rehber işlevi de üstlenir. Masallarda

babanın rehberliği çoğu zaman dolaylı biçimde gerçekleşir. Kahramanı evden ayrılmaya, kendi kaderini aramaya ya da bir sınavı aşmaya yönlendiren temel dürtü, çoğu zaman babanın koyduğu kural, verdiği öğüt veya gösterdiği bir sınav aracılığıyla ortaya çıkar. Böylece baba figürü, kahramanın bireyleşme sürecinde "dış dünyaya açılan kapı"yı temsil eder. Halk kültüründe babanın bu işlevi, toplumsal düzenin sürdürülmesi açısından da sembolik bir anlam taşır. Baba; emeğin, alın terinin ve adaletin temsilcisidir. Onun sözleri, ailenin içsel hiyerarşisini olduğu kadar toplumsal değerler sistemini de belirler. Bu ahlaki düzen, halk masallarında sıklıkla iyi-kötü karşıtlığı üzerinden görünür; babanın vasiyetine uyan hayırlı evlat ile buna karşı gelen vefasız evlatlar arasındaki ayrım, aynı zamanda başarılı ve başarısız birey tiplerini de temsil eder (Yılmaz, 2016). Dolayısıyla halk masallarında baba, yalnızca bir ebeveyn değil, kültürel hafızayı ve ahlaki yönlendirmeyi temsil eden bilge bir rehber olarak öne çıkar. Masal dünyasında baba figürü, katı bir otoriteden çok kahramanın yolunu çizen ve sınırlarını belirleyen bir arketip işlevi görür. Anne ve baba figürleri ise birbirini tamamlayan iki rehber güçtür. Anne sezgisel ve duygusal yönüyle kahramanın ruhsal gelişimini desteklerken, baba akıl, disiplin ve otoriteyle onu toplumsal yaşama hazırlar. Kahramanın olgunlaşması, bu iki rehberlik biçimi arasındaki dengeyle şekillenir.

Halk masallarında baba figürü, yalnızca aile reisliğiyle değil, aynı zamanda yaşamın tecrübelerini aktaran bir bilge olarak da öne çıkar. Masallarda ebeveynlerinin uyarılarını dikkate alan çocuklar genellikle ödüllendirilirken söz dinlemeyenler çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalır. "İhtiyar Kuş" (Tezel, 2009) masalında ölüm döşeğindeki baba, yılların birikiminden süzülen tecrübeleriyle çocuklarına öğüt verir; köselerle konuşmamalarını ve onlarla iş birliği yapmamalarını salıklar. Büyük ve ortanca kardeş bu öğüdü dikkate alırken küçük kardeş babasının uyarısını hiçe sayar ve karısını köseyle eve yollar. Bu dikkatsizlik felaketle sonuçlanır; köse kadını alıp kaçar. Masal, babanın sözünün dinlenmesinin yalnızca otoriteye itaat anlamına gelmediğini, aynı zamanda hayat tecrübelerinden süzülen bilgelik sayesinde çocukları tehlikelerden koruyan bir kalkan işlevi gördüğünü ortaya koyar. Böylece baba figürü, halk masallarında yol gösterici, koruyucu ve tecrübeleriyle rehberlik eden bir otorite olarak karşımıza çıkar.

"Gül Sinan'a Ne Yaptı Sinan Gülü İncitti" (Günay, 1975) masalında baba figürü rehberlik işleviyle öne çıkar ancak bu kez ön plana çıkan tema sözünü dinlemenin yaşamsal sonuçlarıdır. Padişahın üç oğluna bıraktığı vasiyet, yalnızca bir yönlendirme değil, aynı zamanda hayatta kalma ve başarı ölçütü olarak işlev görür. İki büyük kardeşin vasiyete uymamaları ve ölümü, halk kültüründe baba sözüne itaat etmemenin bedelini açık biçimde gösterir. Küçük kardeşin vasiyete uyarak hayatta kalması ve macerayı tamamlaması ise önceki baba otoritesinin adil ve yönlendirici niteliğini pekiştirir. Bu masal, baba figürünün yalnızca güç ve iktidar sembolü olmadığını, aynı zamanda hayat tecrübeleri ve bilgelik aracılığıyla evlatların doğru kararlar almasını sağlayan rehber olduğunu vurgular. Böylece halk kültüründe baba hem otoriteyi hem de ahlaki ve yaşam boyu geçerliliği olan bir rehberliği temsil eder. "Çini Maçin Padişahı" (Günay, 1975) adlı masal da bu duruma örnek olarak verilebilir. Padişah, ölümünü öngörerek mallarını oğulları arasında paylaştırır ve onlara sarayın yanından giden yolu kullanmamalarını vasiyet eder. Bu durum, babanın oğullarını doğru seçim yapmaya yönlendirme ve gelecekteki güvenliklerini sağlama rolünü simgeler. Büyük ve ortanca oğulların vasiyete uymayarak bu yolu seçmeleri ve sonucunda Dünya Güzeli tarafından öldürülmeleri, halk kültüründe baba sözünün ciddiyetini ve itaatin yaşamsal önemini vurgular. Küçük oğul ise aynı vasiyete uyarak hayatta kalır, soruya doğru yanıt veremese de cellatlardan kaçarak kurtulur. Bu durum, babanın yönlendirmesinin sadece kuralları dayatmak değil, çocukların hayatta kalmasını ve olgunlaşmasını sağlamak amacı taşıdığını gösterir.

Babanın yol göstericiliği masallarda çocukların hayatı tanımaları ve doğru seçimler yapmaları açısından önemli bir işlev üstlenir. "Ceviz Ağacı" (Aslan, 2024) masalında baba, ölmeden önce çocuklarına iki yol göstererek: "Evlatlarım size vasiyet edeceğim. Bu yoldan gidin, diğer yoldan gitmeyin." sözüyle onlara yön verir. Bu öğüt, babanın koruyucu ve rehberlik edici rolünü yansıtır. Baba, yaşam tecrübesini çocuklarına aktarıp onların güvenli bir yol seçmesini sağlamak ister. Masaldaki bu öğüt, aile değerleri açısından bakıldığında, ebeveynin çocuklarının geleceğini gözeten ve onları doğru yola yönlendiren sorumluluğunu simgelemektedir. Babalarının sözlerini dinlemeyen büyük ve ortanca oğlan ölürler. Masalda babanın çocuklarına bıraktığı öğüt hem rehberlik hem de

atalar kültünün bir yansımasıdır. Büyük ve ortanca oğulların bu öğüde uymayıp ölmesi, baba sözünü dinlememenin ve ataların bilgeliğine karşı gelmenin cezalandırılmasını simgeler. Buna karşın küçük oğulun öğüde sadık kalması, itaat ve saygının ödüllendirildiğini gösterir. Böylece masal, halk kültüründe baba otoritesi ve atalara bağlılık gibi değerlerin önemini vurgular.

Baba figürü, halk masallarında genellikle ailenin otoritesini temsil eden, karar verici ve toplumsal düzenin sürdürücüsü bir karakter olarak karşımıza çıkar. Onun beklentileri, çocukların kaderini ve aile içi ilişkilerin yönünü belirleyen merkezî bir güç niteliğindedir. "Saim Sakaoğlu tarafından "Ağlayan Nar ile Gülen Ayva" adıyla kaydedilen varyantta ve Ali Berat Alptekin'in "Taşeli Masalları" adlı eserinde aynı adla yer alan masaldaki baba figürü, halk masallarında yaygın olarak görülen otoriter, kural koyucu ve belirleyici baba tipini temsil eder (Sakaoğlu, 2002; Alptekin, 2002).

Bu durum, yalnızca anlatının kurgusal bir unsuru değil, aynı zamanda geçmişten günümüze uzanan toplumsal yapının ve ataerkil düzenin bir yansımasıdır. Masalda erkek evlat beklentisi nedeniyle bir anne, son kızını babanın otoritesinden duyduğu korkuyla erkek gibi büyütür. Kızın gerçek kimliğinin ortaya çıkma tehlikesi doğduğunda evden kaçması, baba figürünün aile içindeki belirleyici gücünü ortaya koyar. Bu anlatıda baba, söz ve kararın sahibi olarak erkek egemen toplumsal yapıyı ve bireylerin bu otorite karşısındaki konumlanışını sembolik biçimde yansıtır.

Babanın, aile reisi olarak karar mekanizmasını temsil eden ve aile içindeki otoritenin sembolü olan bir figür olduğu "Tuz Kadar Sevgi" (Sakaoğlu, 2002) masalında da görülür. Masalda baba, otoritesini kullanarak kızlarının evliliklerini kendi isteğine göre belirler ve çocuklarının duygularını ölçmek için sembolik bir sınav uygular. Kızların sevgilerini ifade etme biçimlerine göre karar veren padişah, küçük kızının "Baba, seni tuz kadar severim. Ya... Ben düştüm düştüm de tuz oldum öyle mi? Bunu götürün, Tembel Ahmet'in evine atın." yanıtı üzerine onu, toplumdaki statü açısından daha düşük bir eşle evlendirme kararı alır. Masal, aile içinde babanın otoritesinin ve karar verme gücünün belirleyici rolünü, çocukların ise bu otorite karşısındaki konumunu vurgular. Bu bağlamda anlatı, ailede hiyerarşi, itaat ve otorite ilişkilerini sembolik bir dille aktarırken birey ile aile otoritesi arasındaki çatışma ve uyumu gözler önüne serer.

Masallarda babanın temel sorumluluğu evlatları arasında adaletle hükmetmektir. Bu sorumluluğun ihmal edilmesi çatışma, huzursuzluk ve miras kavgalarına yol açar. Bu nedenle taht ve miras meseleleri sıkça masal konusuna dönüşür. Baba, kimin tahta layık olduğunu belirlemek için oğullarını sınava tabi tutar ve bu sınavlar çoğu zaman kahramanın serüvenini başlatır. Böylece baba figürü, otoritesini ölüm döşeğinde bile sürdüren, iktidarın devamlılığını sağlayan ve evlatların olgunlaşmasına rehberlik eden belirleyici bir güç olarak temsil edilir.

Masallarda otorite sahibi babalar, evlatları arasında adaletli ve eşitlikçi kararlar alarak kişisel kayırmadan uzak durur. Evlatların yetenek, cesaret ve sorumlulukları bu kararların ölçütünü oluşturur. Sınavları başarıyla geçen evlat ise taht ya da mirasla ödüllendirilerek aile içi adalet ve toplumsal düzenin sürekliliği sağlar. "Kuşlar Padişahının Kızı" (Şimşek, 2001) masalında, padişahın kör gözünü iyileştirecek toprak, ulaşılamayacak bir yerden alınması gereken "ulaşılması güç bir nesne" olarak belirlenir. Üç oğuldan ikisi başarısız olurken en küçük oğlan, maceraya atılarak dervişin yardımıyla gerekli nesnenin anahtarını elde eder ve zorlu bir erginleşme sürecinden geçer. Küçük oğlan, bu sürecin sonunda babasını sağlığına kavuşturur ve tahtı devralarak aile içindeki görev ve sorumlulukları üstlenir. Masal, baba otoritesinin adaletli kullanımını ve evlatların yetenek ve çabalarına dayalı olarak ödüllendirilmesini gösterirken aynı zamanda bireyin olgunlaşma ve sorumluluk kazanma sürecini de aile çerçevesinde sembolik bir dille aktarır. Benzer şekilde "Gül ile Sinan" (Şimşek, 2001) adlı masalda da baba otoritesinin adaletli kullanımı ve evlatların sınavlarla ölçülmesi teması açıkça görülür. Masalda padişah, tahtı devretmeden önce üç oğlunu çalışmaları için farklı yerlere göndererek bir sınav başlatır. Küçük oğul, devler ülkesinde yaşadığı serüvenle hem erginleşir hem de üstün bir başarı elde eder. Sonunda tahta geçmesi, baba otoritesinin yaşa değil liyakat ve erdeme dayandığını gösterir. Bu anlatı, babayı sınav koyan ve adaletle hükmeden bilge bir figür olarak sunarken, "hak edenin yükselmesi" ilkesini masalsı düzlemde yansıtır.

Baba arketipi de tıpkı anne arketipi gibi insanın yaşamının her evresinde etkili olan temel bir simgedir. Baba arketipinin psişedeki varlığı hem bireysel hem de kolektif bilinç dışından beslenir ve bu nedenle çok yönlü bir karaktere sahiptir. Bu arketip, olumlu yönüyle otorite, adalet, disiplin, koruma ve rehberlik gibi nitelikleri temsil ederken; olumsuz yönüyle baskı, katılık, cezalandırıcılık ve duygusal uzaklık biçiminde tezahür edebilir. Baba arketipinin bu ikili yapısı, bireyin hem güvenli bir otorite figürüyle özdeşleşmesini hem de aşırı kontrol karşısında kendi benliğini savunma gereksinimini doğurur. Dolayısıyla baba arketipi, bireyin psikolojik gelişiminde hem düzeni ve yönlendirmeyi sağlayan bilinçli güç hem de yüzleşilmesi gereken sert ve tehditkâr gölge yön olarak belirleyici bir rol üstlenir.

Bazı halk masallarında baba figürü, koruyucu ve rehber niteliklerinden uzaklaşarak otoriter ve yıkıcı bir kimliğe bürünür. Bu dönüşüm, baba arketipinin gölge yönünün açığa çıkmasıyla birlikte baba-oğul çatışmasını doğurur. İncelenen örneklerde baba, oğlunun mutluluğuna engel olan bir rakip figürüne dönüşür; özellikle oğlunun sevgilisine ya da eşine sahip olma arzusu, onun karanlık yönünü görünür kılar. "Mahımıhriyle Hurşit Bey" (Dolu, 1997) masalında bu durum belirgin bir şekilde okuyucunun karşısına çıkar: Kahraman, âşık olduğu kızı babasına anlatınca baba, onaylamak yerine bu ilişkiye karşı çıkar. Böylece baba, oğlunun duygusal gelişimini destekleyen bir figür olmaktan uzaklaşarak rekabet eden, engelleyici bir karaktere dönüşür. Bu durum, baba arketipinin bilgelik ve koruyuculuk gibi olumlu yönlerinden kıskançlık, otoriterlik ve bencillik gibi gölge yönlerine doğru bir geçişi gösterir.

Halk masallarında baba-oğul çatışması genellikle iktidar mücadelesinin simgesidir. Baba kendi otoritesini kimseyle paylaşmak istemez ve bu durumu sonuna kadar korumak ister. Baba, otoritesini korumak isterken; oğul, bağımsızlığını kazanma ve kendi kimliğini oluşturma çabasındadır. Babanın oğlunun bulduğu kıza göz dikmesi, onun kıskançlık ve hırs gibi gölge yönlerini yansıtır. Mücadele sonunda oğulun babayı yenmesi, eski düzenin yıkılıp yeni bir dönemin başlamasını ve olgunlaşma sürecinin tamamlanmasını simgeler. "Padişahın Aşkı" (Beysanoğlu, 2023) masalında bu çatışma, baba arketipinin gölge yönü ile kahramanın erginleşme süreci arasındaki karşıtlık şeklinde görülür. Padişah, eski karısından olan oğlunu dışlayarak hem aile içinde hem toplumda değersizleştirir; bu tavır, baba arketipinin baskıcı ve kıskanç yönünü temsil eder. Oğlunun evlenmesini istememesi, daha sonra oğlunun eşine âşık olması ve eşini ondan almak için ona imkânsız görevler vermesi, iktidarını sürdürme arzusunu gösterir. Kahraman ise bu zorlukları aşarak hem kendi benliğini bulur hem de iktidarı devralarak baba figürünün yerini alır. Masal, böylece baba-oğul çatışmasını bireyin gölgesiyle yüzleşmesi ve kimliğini bulma sürecinin simgesel bir anlatım olarak sunar.

"Hırızmalı Güzel" (Alptekin, 2002) masalı da baba-oğul çatışmasını iktidar ve üstünlük mücadelesi ekseninde ele alır. Masalda baba, ulaşamadığı kıza âşık olurken oğul onunla evlenerek hem arzularını gerçekleştirir hem de babayı sembolik olarak alt eder. Bu durum, yalnızca bireysel bir zafer değil, aynı zamanda eski otoritenin yıkılıp yeni bir düzenin kurulması anlamına gelir. Kahramanın devlerin yardımıyla babasının evinin karşısına saray yaptırması, bu güç değişiminin somut bir göstergesidir. Oğulun başarısı, ergenlikten olgunluğa geçişi, baba figürünü aşarak kendi kimliğini ve iktidarını kurma sürecini temsil eder. Böylece masal, baba-oğul arasındaki gerilimi, bireyin kendi kaderini tayin etme ve ataerkil otoriteye karşı bağımsızlığını kazanma mücadelesinin sembolik bir yansıması olarak sunar. Adorno, masallarda karşılaşılan babanın başarısız olması, baba figürünün fiziksel ve sembolik gücünü yitirmesi, onun otoritesinin sarsıldığını ve artık tehdit oluşturmayan bir konuma gerilediğini gösterdiğini ifade eder (Adorno, 2000). Bu bağlamda baba-oğul mücadelesi, sadece bireysel bir çatışma değil, eski düzenin çözülmesi ve yeni bir kuşağın iktidarı devralmasının simgesidir. Baba gücünü kaybettikçe oğul olgunlaşır, kendi kimliğini kurar ve iktidarı devralarak toplumsal ve psikolojik bir dönüşüm tamamlanmış olur. "Hırızmalı Güzel" (Alptekin, 2002), "Allah'ın Belası" (Günay, 1975), "Balık Kız" (Sakaoğlu, 2002), "Ahmed-i Dürre" (Günay, 1975), "Mayıl ile Âb-ı Güneş" (Şimşek, 2001), "Aslan Ali" (Alptekin, 2002), "Şah İsmail" (Günay, 1975) adlı masallar, bu duruma örnek teşkil eder.

Evladına karşı koruyucu rolüyle ön plana çıkan baba figürünün bu yönü birçok halk masalında üvey annenin etkisiyle zayıflar; baba, kendi iradesini yitirerek edilgen bir konuma sürüklenir. Bu

durum, baba arketipinin gölge yönüne geçişini, yani sorumluluktan kaçan, adalet duygusunu yitiren bir figüre dönüşümünü temsil eder. Üvey annenin yönlendirmesiyle öz evladını terk eden baba, böylece hem aile içindeki otoriteyi hem de kutsal baba imgesini sarsar. Bu yönüyle baba, halk anlatılarında toplumsal adaletin ve ahlaki düzenin zayıflamasını sembolik biçimde yansıtır. "Bacı Bacı Can Bacı" (Günay, 1975) masalında baba figürü, üvey annenin tehdidi karşısında kendi iradesini kaybeden edilgen bir karakter olarak ortaya çıkar. Masalda kahramanların maceraya atılmaları annelerinin ölümünün ardından babalarının, çocuklarına üvey anne getirmesiyle baslar. Üvey anne, çocuklara karşı düşmanca bir tutum sergileyerek babaya "ya bu çocuklar gider ya da ben giderim" şeklinde baskı uygular. Baba, çaresiz kalarak çocuklarını ormana götürür ve onları bir su kabağına bırakıp ekmek indirerek geçici bir çözüm üretir ancak bu davranışı, onun koruyucu ve rehber baba kimliğinin sarsıldığını gösterir. Masalda çocukların babalarının yokluğunu fark etmeleri ve yalnız kalmaları, babanın üvey anne karşısında pasifleşmesinin somut bir sonucudur. Bu durum, baba arketipinin gölge yönünü, yani sorumluluktan kaçan ve otoritesini yitiren bir figür olarak dönüşümünü simgeler ve kahramanların maceraya atılmasını zorunlu kılarak masalın erginleşme ve sınav temasını güçlendirir.

"Nar Adlı Kız" (Şimşek, 2001) masalında baba doğrudan eylemde bulunmasa da üvey annenin kötülüğüne karşı sessiz kalır. Bu sessizlik, pasif baba arketipinin bir göstergesidir. Baba, otoritesini kullanmaz; üvey annenin hâkimiyetine boyun eğerek öz kızının ölümüne giden süreci dolaylı biçimde onaylar. Böylece baba, "koruyucu" kimliğinden uzaklaşarak gölgeye dönüşür. "Nar Tanesi" (Alptekin 2002) masalında baba, komşu kadının kışkırtmasıyla evlenir ve kısa sürede üvey annenin etkisi altına girer. Çok geçmeden zalim üvey anne kızı hor görmeye başlar ve babası kızını dağa bırakıp eve döner. Kızını dağa bırakması hem vicdani hem de ahlaki çöküşün simgesidir. Baba, kendi öz evladını "başka bir kadın" uğruna feda eder. Böylece baba figürü, toplumsal düzende koruyucu ve adalet sağlayıcı rolünü yitirir, otoritenin yozlaşmış biçimine dönüşür.

Evlat Figürünün Halk Masallarındaki İşlevleri

Masallarda evlat figürü, halkın yaşam anlayışını, ahlak ölçülerini ve kuşaklar arası değer aktarımını yansıtan güçlü bir semboldür. Halk masallarına yansıyan şekliyle evlat, bir yandan bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçişini temsil ederken öte yandan toplumun "doğru insan" idealinin taşıyıcısıdır. Bu figürün anne-baba ile kurduğu ilişki, çoğu kez bir sınanma sürecini ifade eder. Ebeveynin sözünü dinlemeyen ya da onların uyarılarını küçümseyen çocuk, masalın akışı içinde türlü zorluklarla karşılaşarak hatasının bedelini öder ancak bu süreç onun olgunlaşmasını, kendini tanımasını ve nihayetinde ailesine ve değerlere yeniden yönelmesini sağlar. Böylece masal, bireysel deneyim üzerinden toplumsal bir öğüt verir; büyüklerin sözüne kulak vermek, aile bağlarını korumak ve saygı göstermek erdemdir. Halk kültürü, bu anlatılarla evladın yalnızca biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda kültürel sürekliliğin, itaatin, saygının ve sevginin temsili olduğunu vurgular. Evlat, masallarda hem bireyin içsel terbiyesini hem de toplumun ahlaki düzenini ayakta tutan bir figür hâline gelir.

Halk masallarında evlat maceranın başından sonun kadar bir yolculuk içindedir ve bu bütünüyle bir olgunlaşma, kendini tamamlama sürecidir. Bu süreç zorlu aşamalarla ilerlemektedir. Masallarda evlat figürünün sınanma, olgunlaşma ve eve dönüşle tamamlanan bu serüveni, halkın yaşam anlayışını ve ahlaki değer sistemini yansıtan temel anlatı şemasını oluşturur. Campbell'in kahramanın yolculuğu kuramında vurguladığı üzere macera süreci tamamlandıktan sonra gerçekleşen "dönüş", bireyin yaşamını dönüştüren deneyimin toplumsal düzlemde karşılık bulduğu aşamayı temsil eder (Campbell, 2000). Halk masallarında bu aşama, evladın yolculuk sürecinde kazandığı erdem ve yeterliliğin somut bir karşılık bulmasıyla görünür hâle gelir. Evlilik, iktidar ya da saygın bir statüyle sonuçlanan ödüllendirme, kahramanın yalnızca kişisel başarısını değil toplumsal beklentilere uygun bir kimlik kazandığını da gösterir. Böylece masal, bireysel dönüşümü toplumsal kabulle bütünleştirerek ahlaki değerlerin ve kültürel normların kuşaklar boyunca sürekliliğini sağlayan bir anlatı işlevi üstlenir.

Halk masallarında evlatların babalarına karşı en temel sorumluluklarından biri, onların sözlerini dinlemek ve ihtiyaç anında yanlarında olmaktır. Çocukların babaya duyduğu bağlılık hem itaat hem de fedakârlıkla masal örneklerinde kendini gösterir. "Halik Bilmezse Mahluk Bilir"

(Helimoğlu Yavuz, 2009) masalında bu durum açıkça görülür. Hasta padişahın tek ilacı parlak bir balıktır ve bu balığı bulmak oğluna düşer. Padişahın oğlu, babasının sağlığını yeniden kazanabilmesi için denize açılır, balığı bulur ve onu kurtarmak için gayret gösterir. Masalda oğlun gösterdiği çaba, babaya karşı sadakat ve bağlılığın örneğidir. Böylece evlatların babalarına duyduğu sorumluluk ve hürmetin, masallarda öğüt verici bir değer olarak ön plana çıktığı görülür. Evlatların babalarına değer vermesi ve yardım etmesi "Zümrüdüanka Kuşu" (Şimşek, 2001) masalında da karşımıza çıkar. Padişahın bahçesindeki elma ağacından her yıl bir elma, dev tarafından yenilir. Padişah devle baş edemeyince üç oğlu devle mücadele etmeye çıkar. Masal; evlatların cesaret, sadakat ve sorumluluk değerlerini sergilemesini ve babaya saygı ile değer vermeyi öne çıkarır. Baba–evlat ilişkisinde otoriteye saygı ve dayanışmanın önemini sembolik bir dille aktarır. Bireyin toplumsal kimlik kazanımında aile, özellikle baba figürü, değer aktarımının temel kaynağıdır. Bu durum halk anlatılarında, özellikle Dede Korkut hikâyelerinde de karşımıza çıkar. Oğulun babaya saygı ve sorumlulukla bağlı olması, baba–evlat ilişkisinin kültürel sürekliliği ve toplumsal uyumu sağlayan eğitici bir yapısını anlatmaktadır (Yücel Çetin, 2015).

"Sarıtıraş" (Şimşek, 2001) masalında baba-oğul ilişkisi hem itaat hem de sorumluluk ekseninde şekillenen, geleneksel aile yapısının değerlerini yansıtan bir örüntü sergiler. Masalda oğul, babasının gözlerinin açılması için gerekli olan "pullu balığı" bulma görevini üstlenir. Bu durum, yalnızca fiziksel bir iyileştirme çabası değil; aynı zamanda oğulun babasına olan bağlılığını, saygısını ve sadakatini gösteren sembolik bir eylemdir. Masaldaki padişah hem baba hem de otorite figürü olarak temsil edilir. Onun isteği, oğul için sorgulanamaz bir buyruk niteliğindedir. Oğulun bu çağrıyı kabul etmesi, halk kültüründeki "baba sözünü dinleme" ve "atalara saygı" ilkelerini yansıtır. Bu yönüyle masal, ataerkil düzenin aile içindeki yansımasını da ortaya koyar: Oğul, bireysel arzularından ziyade babasının iyiliği için hareket eder. Oğulun babasının isteğini yerine getirmek için çıktığı yolculuk, geleneksel toplumda evladın babasına karşı duyduğu vefa ve bağlılığın sembolik bir anlatımıdır.

"Bengiboz" (Seyidoğlu, 1975) ve "Kuşlar Padişahının Kızı" (Şimşek, 2001) masallarında baba-oğul ilişkisi, içsel çağrıya uyan evlat teması etrafında şekillenir. Masallarda padişahın kör olan gözlerinin, ayağının değmediği yerden getirilecek toprakla iyileşeceği anlatılır. Bu toprağın nasıl elde edileceğini ise padişahın küçük oğlunun rüyasına giren derviş öğretir. Padişahın körlüğü, yalnızca fiziksel bir eksiklik değil bilgelik ve rehberliğin yitirilmesini simgeler ve bu durum aile ile toplumsal düzeni sarsar. Eksikliğin giderilmesi görevi, babasının isteğinden çok rüyadaki dervişin öğüdüyle harekete geçen küçük oğula düşer. Kahraman, zorluklarla dolu yolculuğunun sonunda denizin dibinden çıkardığı toprağa ulaşarak hem görevini yerine getirir hem de olgunlaşma sürecini tamamlar. Babasını iyileştirmesiyle aile düzeni yeniden kurulur; tahta geçmesi ise yalnızca bir ödül değil, sorumluluk ve bilgelik mirasının devridir. Bu süreçte oğul, "dışsal buyruğa" değil "içsel rehberliğe" uyarak bireysel dönüşümünü gerçekleştirir. Nitekim Pearson'a (2003) göre arketipler, bireyleşme sürecinde bireyi yönlendiren temel içsel rehberler olarak işlev görür.

"Kör Dev" (Şimşek, 2001) masalında da durum benzer şekilde tezahür eder. Gözleri kör olan padişahın gözlerinin açılması belli olmayan bir yerde bulunan bir ağacın yaprağıdır. Küçük oğul, babasının körlüğünü iyileştirmek için çıktığı yolculukta hem babasını hem de tutsak prensesi kurtararak kahramanlık ve olgunluk kazanır. Kahramanın elde ettiği yaprakla babasının gözleri açılır; böylece ailede ve düzende yeniden denge sağlanır. Prensesle evlenmesi ise kahramanın bireyselleşme sürecinin tamamlanmasını ve toplumsal bir kimlik kazanmasını sembolize eder. Bu masalda baba-oğul ilişkisi, itaatten çok eylemle olgunlaşma ve kurtarıcı rolü üstlenme üzerine kuruludur.

Daha önce de değindiğimiz gibi birçok masalda baba, namus ya da üvey annenin entrikaları nedeniyle kız evladını evden uzaklaştırır ve ölüme terk eder. Evlat ise serüven yolculuğunda hayatta kalır, olgunlaşır ve masalın sonunda babasını affederek aile bağlarının onarılmasını ve toplumsal uyumu simgeler. "Helvacı Güzeli" (Şimşek, 2001) masalı, baba-evlat ilişkisi ve iftira temalarını öne çıkaran bir masaldır. Kahraman, babasının hacca giderken emanet ettiği imamın iftirası sonucu evden uzaklaşmak zorunda kalır ve zorunlu bir serüvene atılır. Bu serüven boyunca pek çok zorlukla karşılaşır ve namusunu korumak için kötü niyetli kişilerle mücadele eder, böylece bireysel cesaret ve

direncini ortaya koyar. Masalın sonunda kız kahraman affetme ve hakikati ortaya koyma süreci üzerinden, bireysel olgunlaşma ve toplumsal değer aktarımı açısından zengin bir anlatı sunar.

Kız kahramanlar, iftiraya uğradıktan veya haksızlığa maruz kaldıktan sonra serüven yoluyla hem kendi masumiyetlerini hem de anne ve babalarına karşı sorumluluklarını ve saygılarını yeniden kanıtlar. Zorlukların üstesinden gelmeleri, aile içi ilişkileri onarmalarını ve babalarını veya anne figürlerini affederek bağlarını güçlendirmelerini sağlar. Masallar, böylece halk kültüründe hem bireysel hak ve adaletin hem de aile bağlarının korunmasını vurgular. "Kız Padişahı" (Günay, 1975) masalında, kahramanın serüveni, aşçının iftirası sonucu babası tarafından evden kovulmasıyla başlar. Bu durum, kızın haksızlığa uğraması ve toplumsal yargılar karşısında kendini savunmak zorunda kalmasını simgeler. Masal boyunca kız, devler ülkesinde erkek kılığına bürünerek hem fiziksel hem de toplumsal engelleri aşar. Erkek kılığında verdiği sınavlar ve gösterdiği başarılar, zorunlu yola çıkışın ardından kendini temize çıkarmasının somut bir ifadesidir.

Halk masallarında kız kahramanlar, cinsiyet ayrımcılığına ve toplumsal engellere rağmen zekâ ve cesaretlerini kullanarak hem kendi masumiyetlerini kanıtlar hem de babalarının toplum içindeki onurunu korur. Bu açıdan bakıldığında evlatların babalarına karşı tutumu, itaat ve saygının ötesinde, babalarının karşılaştığı zorluklara destek olma ve onlara çözüm üretme sorumluluğunu da kapsar. "İncili Mendilnen Altun Top" (Beysanoğlu, 2023) masalında erkek evladı olmadığı için kınanan bir babanın üzüntüsü ve kızının bu duruma karşı verdiği mücadele anlatılır. Kız, gücün ve cesaretin cinsiyete bağlı olmadığını göstermek amacıyla bir sınav ve serüvene çıkar, erkek kılığına girerek zorlu görevleri başarır. Bu süreçte kendi yetkinliğini kanıtladığı gibi babasının toplum içindeki onurunu da korur. Masal, kız evlatların bireysel başarılarıyla aile onurunu yücelttiğini ve babalarına duydukları saygıyı vurgular.

"Yedi Kancık Babası" (Seyidoğlu, 1975) masalında da benzer bir duruma rastlanmaktadır. Erkek evlat eksikliği nedeniyle toplum içinde kınanan bir baba ve yedi kız çocuğu ön plana çıkar. Erkek egemen bir toplumda, erkek çocuk hem aile soyunu sürdüreceği hem de babaya statü kazandıracağı için daha değerli görülür; kızların değeri ise erkekler kadar yüksek sayılmaz. Masalda, kız kahraman, bu toplumsal dengesizliği aşmak ve babasının onurunu korumak için erkek kılığına girer ve zorlu bir yarışı kazanmak üzere yola çıkar. Kahraman, erkek kılığına rağmen kendisine âşık olan rakibini atlatmak ve kimliğini gizlemek için çeşitli sınavlardan geçer. İnci, gül gibi simgesel unsurlar aracılığıyla kızın cinsiyeti ortaya çıkmaz ve böylece babasının toplum önündeki itibarını koruma süreci başarılı olur. Masal, kızların erkek egemen toplumsal koşullarda yaratıcı ve stratejik davranışlarla babalarının onurunu koruma temasını işlerken aynı zamanda cinsiyet ayrımcılığına karşı bir eleştiri de sunar. Kızın erkek kılığıyla sınavı geçmesi, kadın kahramanın kendi becerisi ve aklı ile toplumsal engelleri aşabileceğini göstermektedir.

Halk masallarında evlat, özellikle anne yokluğu ve aile içi çatışmalar karşısında sabır, direnç ve ahlaki kararlılık sergileyen bir figürdür. Haksızlığa uğrasa da pes etmeyen evlat, karşılaştığı sınavlar aracılığıyla olgunlaşır ve erdemini kanıtlayarak sonunda ödüle ulaşır. Bu süreç, halk kültüründe adalet, dayanıklılık ve iyilik inancını yansıtır. Bu bağlamda "Bacı Bacı Can Bacı" (Günay, 1975) ve "Nar Adlı Kız" (Şimşek, 2001) masallarında kahramanlar, evden ayrılmaya zorlanmalarına rağmen yılmadan kendi yollarını çizerler. Macera boyunca karşılaştıkları zorluklar, onların hem karakterlerini olgunlaştırır hem de toplumsal rollerini yeniden biçimlendirir. "Fatoş ile Üvey Anne" (Aslan, 2024) masalında Fatma, kendisine yapılan haksızlıklara karşı sabrını koruyarak erdemli bir duruş sergiler; sonunda hem maddi hem manevi bir kurtuluşa ulaşır. "Öksüz Kız" (Günay, 1975) masalında kahramanın imkânsız gibi görünen görevleri başarıyla tamamlaması, onun azim ve iradesinin gücünü simgeler. Kızın gözyaşından doldurduğu kazan, çektiği acının ürüne dönüşmesini; yani acının olgunluğa dönüşümünü sembolize eder. "Küllü Fatma" (Alptekin, 2002) ise içsel saflığı ve annesinin öğüdüne sadakati sayesinde dönüşüm yaşar; kör kuyuya attığı kemiklerin ev eşyasına dönüşmesi, fedakârlığın bereket doğurduğu inancının yansımasıdır.

"Yusufçuk" (Alptekin, 2002), "Nar Tanesi" (Alptekin, 2002) ve "Hani ya Bacımın Ayağı" (Sakaoğlu, 2002) gibi anlatılarda da evlat figürü, terk edilme ve yalnız bırakılma gibi en ağır

imtihanlara rağmen yaşama tutunur. Bu kahramanlar, yardımsever varlıkların, hayvanların veya doğa unsurlarının desteğiyle yeniden ayağa kalkar; bu da halk inancında "iyiliğin her zaman karşılık bulacağı" düşüncesini somutlaştırır. Bu masallar evlatların zorluklar karşısındaki mücadele azmini, inanç ve sabırla yeniden doğuşlarını merkeze alır. Evlat, haksızlığa boyun eğmeyen, erdemiyle kötülüğü alt eden bir direniş sembolüdür. Halk kültürü bu anlatılarla, bireyin yaşamın adaletsizlikleri karşısında pes etmeden mücadele etmesi gerektiği düşüncesini kuşaktan kuşağa aktarır.

Halk Masallarında Ebeveyn–Evlat İlişkisi ve Aile Değerlerinin Kültürel Yansımaları

Halk masalları, toplumun değer dünyasını, ahlaki ilkelerini ve aileye bakışını kuşaktan kuşağa aktaran en güçlü anlatı türlerinden biridir. Bu anlatılarda ebeveyn–evlat ilişkisi, bireysel bir bağ olmanın yanı sıra toplumsal düzenin, sevgi, sadakat ve sorumluluk temelli aile anlayışının bir yansımasıdır. Masallar, anne babaya duyulan saygı, evladın ailesi uğruna gösterdiği fedakârlık ve ailenin bir arada kalma mücadelesi üzerinden halk kültürünün temel değerlerini yaşatır. Böylece aile, masal evreninde hem bireyin kimliğini şekillendiren bir kaynak hem de kültürel sürekliliği sağlayan en önemli yapı olarak karşımıza çıkar.

Aile olmanın temelinde evlat sahibi olmak vardır. Halk kültüründe çocuk, neslin devamını sağlamakla kalmaz; aynı zamanda aile bütünlüğünü ve toplumsal saygınlığı simgeler (Gedik, 2019). Evlat, ailenin güvencesi ve geleceği olarak görülürken çocuksuzluk eksiklik ve huzursuzluk kaynağı sayılır. Bu durum bireylerin toplumsal baskı ve dışlanmaya maruz kalmasına yol açabilir. İslami inanç çerçevesinde evladın "cennetten bir meyve" olarak tasavvur edilmesi, çocuğa atfedilen değerin kutsal ve sembolik bir boyut kazandığını göstermektedir (İnan, 2019). Bu nedenle halk anlatılarında çocuk sahibi olma arzusu sıkça işlenmiş; ebeveynlerin duaları, çabaları ve fedakârlıkları aile olmanın anlamını derinleştiren kültürel unsurlar olarak aktarılmıştır. Masallarda çocuğun varlığı, aile içi denge ve toplumsal düzenin bir göstergesi olarak sunulur. Çocuksuz çiftlerin mucizevi yollar araması ve Allah'a sığınması, bireysel bir isteğin ötesinde, toplumun aile kurumuna ve evlada verdiği önemi yansıtır. Bu bağlamda evlat, hem ebeveynin sorumluluk ve beklentilerini somutlaştıran hem de kültürel ve ahlaki değerlerin aktarımında merkezi bir figürdür.

"Nar Danesi" (Seyidoğlu, 1975), "Gül Senem" (Şimşek, 2001) ve "Şah İsmail" (Günay, 1975) gibi masallarda, çocuk sahibi olmanın aile içindeki ve toplumdaki merkezî önemi açık biçimde vurgulanır. Bu masallarda çocuğun varlığı, ebeveynler arasında sevgi, özveri ve sorumluluk bağlarını güçlendirirken; çocuksuzluk, ailede eksiklik ve toplumsal uyumsuzluk olarak sembolize edilir. Ebeveynler, çocuklarının varlığıyla hem kendi kimliklerini hem de aile kurumunu güvence altına alır; bu durum, halk kültüründe ebeveyn-evlat ilişkisinin toplumsal ve kültürel açıdan temel bir değer olduğunu gösterir. Halk masalları çocuğu sadece bir birey olarak değil, ebeveynlerin sorumluluklarını, toplumsal rollerini ve kültürel değerleri temsil eden bir figür olarak merkeze alır. Bu anlatılar, ebeveyn-evlat ilişkilerinin hem aile içi dengeyi hem de toplumun ahlaki ve kültürel yapısını sürdüren bir mekanizma olduğunu ortaya koyar.

Halk kültüründe çocuk sahibi olmak hem anne hem de baba için aile bütünlüğünü ve toplum içindeki saygınlığı simgeleyen temel bir değerdir. Halk kültüründe çocuk, ailenin sürekliliğini ve bütünlüğünü sağlayan temel unsur olarak kabul edilirken, çocuksuz aileler "ocağı sönmüş" şeklindeki sembolik bir ifadeyle toplumsal eksiklik ve kırılganlık durumuyla ilişkilendirilir (Narşap, 2024). Masallarda çocuğun varlığı, sadece bireysel bir mutluluk kaynağı değil, aynı zamanda toplumsal normların, değerlerin ve aile içi düzenin sürdürücüsü olarak temsil edilir. Bu yüzden çocuksuzlukla mücadelede hem anne hem de baba aktif rol oynar. "Çocuksuzluk motifinin yer aldığı masallarda eşler içinde bulundukları bu durumla birlikte mücadele ederler. Eşlerden biri tek başına çare bulmak için yola çıkmış olsa dahi çoğunlukla uygulanan ve uygulanması gereken pratiklerin hayata geçirilmesi her iki kahraman için de geçerlidir" (Özkan, 2025). Elma masallarda birçok işlevle karşımıza çıkar. Çocuksuzluğu gidermek için kullanılması bu işlevlerinden biridir (Şimşek, 2008). Padişahın veya babanın çocuğu olmaz ve bu durum onun için büyük bir dert olur. Bu derdine çare bulmak için bazen birinin telkiniyle bazen de içinden gelen bir sesle yola çıkar. Ya bir mezarlık ya bir çeşme başında karşısına Hızır çıkar ve kendisine verilen elmayı hanımıyla paylaşarak yemesini ister. Padişah ve eşi

elmayı yedikten sonra çocuk sahibi olurlar. "Serencam" (Seyidoğlu, 1975), "Gül Senem" (Şimşek, 2001), "Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım" (Sakaoğlu, 2002), "Yazı Bozulmazmış" (Özçelik, 2004) masallarında hem padişah hem vezir, dervişin verdiği elmayı yemeleri sonucunda çocuk sahibi olurlar. Dua ederek çocuk sahibi olma isteği de halk masallarında yer alır (Eren, 2017). Bu masallarda hem anne hem de baba sahip olmak istedikleri çocuğun özelliklerini söyleyerek dua eder. "Kabak Kız" (Şimşek, 2001) masalında çocuğu olmayan anne baba kendilerine yardımcı olacak bir çocuk için dua ederler.

Ebeveynlerin çocuk sahibi olmak için birtakım büyüsel uygulamalar yaptıklarının işlendiği masallar da vardır. "Yarımca" (Günay, 1975) masalında çocuğu olmayan kadın komşularının tavsiyesiyle bir tasa bulgur doldurur, üzerine bir tekini ikiye bölerek altı tane soğan koyar ve bir fukara gelince vermesiyle beşi tam, biri yarım olmak üzere altı çocuğu olur. "Üç Nar" (Günay, 1975) masalında çocuğu olmayan padişah kapısına gelen dervişin tavsiyesiyle bir kâğıdı suda ezip suyunu içmesiyle çocuğu olur.

Halk masallarında erkek ve kız çocuklarına yüklenen roller, toplumsal cinsiyet normlarının, kültürel değerlerin ve aile içi beklentilerin aktarılmasında önemli bir araç işlevi görür. Masallar, yalnızca bireylerin karakter gelişimini şekillendirmekle kalmaz; aynı zamanda toplumun kadın ve erkekten beklediği davranış biçimlerini sembolik bir dille öğretir. Erkek karakterler genellikle cesaret, kahramanlık, koruyuculuk ve sorumluluk gibi niteliklerle betimlenir; bu durum, toplumun erkeklerden beklediği fiziksel güç, risk alma ve liderlik özelliklerini yansıtır. Erkek çocukları oyunlar ve kahramanlık temalarıyla dış dünyaya, mücadeleye ve güce hazırlanır; bu süreç, onların ileride üstlenecekleri sosyal ve ekonomik rollerin bir provası niteliğindedir. Buna karşılık kız karakterler, fedakârlık, sabır, itaat ve duygusal destek gibi özelliklerle temsil edilir; ev içi yaşam, annelik ve bakım gibi görevler onların toplumsal kimliğini belirler. Bu temsiller, kız çocuklarına küçük yaşlardan itibaren aile merkezli bir yaşam alanını benimsetirken erkek çocuklarını dış dünyaya ve güce yönlendirir. Dolayısıyla masallar, toplumsal cinsiyet rollerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında ve bireylerin hem içsel hem toplumsal kimliklerinin şekillenmesinde kültürel bir rehber niteliği taşır (Işık, 2009).

Bazı masallarda kız çocukların özellikle anne tarafından erkek gibi yetiştirildiği ya da kızların sorunların üstesinden gelmek için erkek kılığına girdiği görülmektedir. Saim Sakaoğlu'nun ve masalın bir varyantı Taşeli Masalları adlı eserde "Ağlayan Nar ile Gülen Ayva" adıyla (Alptekin, 2002; Sakaoğlu, 2002) masalında tüm çocukları kız olan bir kadın, eşinin erkek evlat arzusundan kaynaklanan korku nedeniyle en küçük kızını erkek gibi yetiştirir. Masalda annenin kız çocuğunu erkek gibi yetiştirmesinin temel nedeni, babanın erkek evlat beklentisi ve otoritesinden duyulan korkudur. Bu durum, babanın aile içinde denetleyici ve baskın konumunu ortaya koyar. Kahramanın kimliğini gizlemek zorunda kalması, toplumsal cinsiyet rolleri ve baba otoritesinin belirlediği aile düzeninin bir sonucudur.

Ebeveynlere sadakat ve onları yüceltmek, halk kültüründe temel bir değer olarak karşımıza çıkar. Evlatların babalarına olan bağlılıkları, saygıları ve aile onurunu koruma çabaları, atalarımızın binlerce yıl öncesinden masallara kodlayarak bizlere aktardıkları ahlaki bir mirastır. Bu masallar aracılığıyla bireye, ebeveynine karşı sorumluluklarını unutmaması ve aile bağlarını koruması öğütlenmiştir. "Cesur Kız" (Helimoğlu Yavuz, 2009) masalı da bu anlayışın güçlü bir yansımasıdır. Bu masal halk anlatılarında sıkça rastlanan "evladın ebeveyne duyduğu saygı ve vefa" temasını, kadın kahraman üzerinden yeniden yorumlayan bir örnek hâline gelir. Masalda kahraman kız, babasının üzüntüsünü ve çaresizliğini paylaşarak onun onurunu koruma yoluna gider. Erkek kılığına girip padişahın koruyucusu olmayı kabul etmesi, sadece bireysel cesaretin değil, aynı zamanda babaya duyulan derin sevgi, sadakat ve minnetin bir göstergesidir. Erkek kılığına giren kız hem babasının yükünü hafifletir hem de toplumun "erkek kahraman" beklentisine karşı kendi varlığını kanıtlar. Bu yönüyle masal, halk kültürünün kadın kahramanlara da cesaret, sadakat ve akıl gibi erdemleri atfettiğini gösterir.

Masallarda kız çocuklarının evden ayrılması, aile içi ilişkileri ve toplumsal normları yansıtan bir erginleşme süreci olarak sunulur. Üvey anne temalı anlatılarda kız kahraman, aile içi çatışma ve

kıskançlık nedeniyle evden gönderilir. Bu yolculukta karşılaştığı koruyucu figürler aracılığıyla ahlaki, kültürel ve toplumsal değerleri öğrenir. Üvey annenin kötücül tavrı toplumsal cezalandırma anlayışını simgelerken kız kahramanın zorlukları aşarak adalet ve mutluluğa ulaşması; dayanışma, sadakat ve sorumluluk gibi değerlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığını vurgular.

Anadolu kültüründe erkek çocuğun üstünlüğü düşüncesi, soyun devamı, ekonomik üretime katkı ve toplumsal statü gibi gerekçelerle uzun süre baskın olmuştur. Bu durum masallarda da yer yer karşımıza çıkmakta, erkek çocuk babası bununla övünmektedir. Ancak masal örnekleri incelendiğinde, bu anlayışın tek yönlü olmadığını görmek mümkündür. Özellikle kız kahramanların zekâ, çalışkanlık ve dirayetleriyle erkekleri geride bırakmaları, toplum hafızasında kadınların da güçlü ve değerli bireyler olabileceğine dair önemli bir karşı söylem üretmektedir. "İki Kardeş", "Yedi Kızlar" ya da "Fatma ile Ayşe" gibi masallarda, kızların zor görevleri başarıyla yerine getirerek erkeklerden daha fazla kazanç sağlamaları, erkek üstünlüğü anlayışını sarsmakta ve kız çocuk sahibi olmanın gurur verici bir durum olduğuna işaret etmektedir. Masallar, eğlence işlevinin ötesinde, toplumsal zihniyeti biçimlendiren ve cinsiyet algılarında dengeleyici-dönüştürücü bir rol üstlenen kültürel metinlerdir (Şimşek, 2022b).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Halk masalları, toplumsal değerlerin, ahlaki ilkelerin ve kültürel normların sözlü kültür aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir araçtır. Masallarda yer alan ebeveyn ve evlat figürleri, bireysel karakter gelişimini şekillendirmenin yanı sıra, toplumsal düzenin ve aile içi ilişkilerin sürekliliğini de simgeler. Baba, anne ve evlat arasındaki etkileşimler, aileye duyulan saygı, sorumluluk bilinci ve toplumsal normların içselleştirilmesi açısından merkezî bir öneme sahiptir.

Anne figürü halk masallarında şefkat, destek ve ahlaki rehberlik sağlayan bir karakter olarak öne çıkar. Annenin rolü, evladın duygusal ve etik gelişimi için kritik bir işlev taşır; evladın aile bağlarını, toplumsal sorumluluk bilincini, merhamet, sabır gibi değerleri kazanmasına aracılık eder. Masallarda anneler yalnızca sevgi ve korunma sağlamakla kalmaz, aynı zamanda doğru ve yanlışın öğretilmesi ve kültürel normların aktarımında da etkin rol oynar. Bazı masallarda annelerin yokluğu veya yetersiz rehberliği, evladın kendi başına sınavlardan geçmesini gerektirir; bu durum bireysel dayanıklılığı artırırken aile içi çatışmaları ve çözüm yollarını sembolik bir biçimde sunar.

Baba figürü halk masallarında genellikle otorite, rehberlik ve koruyuculuk rolüyle öne çıkar. Babaların otoritesi, evladın sınanması, sorumluluk kazanması ve toplumsal normları öğrenmesi açısından belirleyicidir. Masallarda baba, evlada görevler vererek cesaret, kararlılık ve fedakârlık gibi erdemlerin kazandırılmasını sağlar. Evladın babasına duyduğu bağlılık ve itaat, bireysel olgunlaşmanın yanı sıra toplumsal düzenin devamını simgeler. Bununla birlikte bazı masallarda babaların otoritesi aşırı katı veya sınırlayıcı bir biçimde tasvir edilir; bu durum evlat açısından baskı ve korkuya yol açabilir, ebeveyn figürlerinin olumsuz yönlerini de ortaya koyar.

Evlat figürü, masalların temel öğelerinden biri olarak çocukluktan yetişkinliğe geçişin ve bireysel olgunlaşmanın simgesidir. Evlat, aile içindeki sorumluluk, itaat, saygı ve sevgi gibi değerleri öğrenirken çeşitli görev ve engellerle sınanır. Bu yolculuk yalnızca fiziksel veya maddi bir mücadele değil, aynı zamanda manevi olgunlaşma ve kültürel değerlerin öğrenilmesinin sembolik bir anlatımıdır. Evlatların ebeveynlerine karşı sergiledikleri sadakat, saygı ve yardım etme davranışları hem bireysel erdemin hem de kültürel değerlerin aktarımının göstergesidir. Öte yandan, evlat figürü masallarda bazen itaatsizlik veya hatalarla karşılaşır; bu durum, aile içi çatışmaları ve öğrenme süreçlerini sembolik olarak temsil eder.

Anne, baba ve evlat ilişkileri, halk masallarında genellikle birbirini tamamlayan ve birbirine bağlı bir yapı olarak sunulur. Bu ilişkiler, aile değerlerinin, sorumluluk bilincinin ve toplumsal normların içselleştirilmesinde sembolik bir çerçeve oluşturur. Masallarda ebeveynlerin rehberliği ve otoritesi, evladın karşılaştığı zorlukları aşması ve bireysel olgunlaşmasını yönlendirir. Evlat hem anne hem de babanın rehberliği ve sınamaları ile büyür, kendini keşfeder ve toplumsal rollerine uygun

davranış biçimlerini öğrenir. Olumsuz örnekler, çocukların bilinçli karar alma ve problem çözme yetilerini sembolik bir biçimde sunar.

Sonuç olarak Türkiye sahasından derlenen halk masalları incelendiğinde baba, anne ve evlat figürlerinin aile içi ilişkiler ve toplumsal değerlerin aktarımında merkezî bir rol üstlendiği görülmektedir. Baba figürü otorite ve rehberliği, anne figürü şefkat ve ahlaki yönlendirmeyi temsil ederken evlat, bu süreçte bireysel olgunlaşma ile toplumsal düzenin sürekliliğini simgeler. Masallar, olumlu davranışların yanı sıra çatışma ve yanlış kararlar gibi olumsuzlukları da aktararak değerlerin bütüncül biçimde iletilmesini sağlar. Bu bağlamda halk masalları, kültürel değerlerin ve toplumsal sorumluluk bilincinin öğrenilmesinde güçlü bir araçtır. Bu çerçevede yapılacak karşılaştırmalı ve disiplinlerarası çalışmalar ise anne, baba ve evlat temsillerinin kültürel süreklilik içindeki işlevlerini ve günümüz toplumsal değerleriyle ilişkisini daha kapsamlı biçimde ortaya koyabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Tek yazarlı çalışma olduğundan yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum yoktur.

Kaynaklar

Açıkgöz, N., Artan, T. ve Arıcı, A. (2019). Huzurevi çevresinde ikamet edenlerin huzurevlerine bakış açılarının değerlendirilmesi: İstanbul Sultangazi Huzurevi örneği. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, *19*(1), 54-80.

Adorno, T. W. (2000). *Minimamoralia.* A. Doğukan ve A. Koçak (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Alsaç, F. (2017). *Anadolu masallarında yapı, izlek ve masal kahramanlarının tip tahlili*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aslan, M. Y. (2024). *Diyarbakır masal anlatma geleneği ve halk masalları*. Ankara: Akademisyen Kitapevi.

Beysanoğlu, Ş. (2023). *Diyarbakır folkloru Diyarbakır'da derlenmiş halk masalları*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Kültür Yayınları.

Campbell, J. (2000). *Kahramanın Sonsuz Yolculugu.* S. Gürses (Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Dolu, A. (1997). *Diyarbakır ve yöresi masallarında motif incelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eren, M. (2017). Anadolu sahası türk masallarında dua motifi. *Journal of Turkish Research Institute,* (58*)*, 355-375.

Gedik, S. (2019). Anadolu sahası masallarında çocuksuzluk ve yılan. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(1), 35-42.

Günay, U. (1975). *Elâzığ masalları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

Helimoğlu Yavuz, M. (2009). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Işık, N. (2009). *Türk masallarının sembolik açıdan çözümlenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnan, S. (2019). Dede Korkut hkâyelerinde aile ve ikili ilişkiler. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(17), 251-259.

Jung, C. G. (2015). *Dört arketip*. İstanbul: Metis.

Koz, M. S. (1992). Türk halk hikâyelerinde aile. *Sosyo-kültürel değişme sürecinde Türk ailesi* içinde. *Cilt: 2*, (ss. 597-615). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.

Narşap, M. (2024). Dede Korkut boylarına göre bozkır kavimlerinde aile. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 778-787. https://doi.org/10.29000/rumelide.1420133.

Özçelik, M. (2004). *Afyonkarahisar masalları araştırma-inceleme -metin*. Isparta: Fakülte Kitapevi.

Özdemir, S. D. ve Şimşek, E. (2025). Masallarda bilgeliğin imgelemi: Yüce birey arketipi üzerine sembolik bir çözümleme. *Milli Folklor, 19*(148), 5-16. https:// doi.org/10.58242/millifolklor.1661550.

Özkan, P. (2025). Anadolu türk masallarında çocuksuzluk motifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (57), 133-153. https:// doi.org/10.17133/tubar.1564482.

Pearson, C. S. (2003). *İçimizdeki kahraman*. İstanbul: Akaşa Yayınları.

Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum halk masalları üzerinde araştırmalar*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova masallarında motif ve tip araştırması* III. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Şimşek, E. (2008). Ölümsüzlük ilâcı elma. *Turkish Studies, 3*(5). https:// doi.org/10.7827/TurkishStudies.419.

Şimşek, E. (2022a). *Türk masalları*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı.

Şimşek, E. (2022b). Halk anlatılarında-cinsiyet ayrımı ötesinde-insan anlayışı ve kadının yeri. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, *7*(39), 9-24.

Tezel, N. (2009). *Türk masalları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınlar.

Yılmaz, M. (2016). Halk anlatılarının epik kuralları ışığında ateşkâr oğlan masalının incelenmesi. *Turkish Studies, 11*(20), 643- 658.

Yılmaz, M. (2020). Carl Gustav Jung'un dört arketipi bağlamında keçeli kız masalının İncelenmesi. *Uluslararası Yunus Emre Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(1), 51-65.

Yücel Çetin, A. (2015). Dede Korkut Kitabı'nda baba, oğul ve baba-oğul ilişkisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 15*(2), 55-63.

Extended Abstract

Introduction

Folk tales are deeply rooted oral narratives that transmit a society's values, beliefs, and norms from one generation to the next. They serve not only for entertainment but also for moral education and cultural transmission. Events and characters symbolically teach individuals values such as virtue, patience, courage, and responsibility. Fairy tales enable the experience of social and moral situations; they are of central importance, particularly in terms of parent-child relationships, individual maturation, and social order. This study examines these relationships in fairy tales collected from different regions of Turkey, revealing the symbolic function of the family in fairy tales. Qualitative content analysis demonstrates that the family is a mechanism that ensures moral, social, and cultural continuity in folk culture.

Method

Qualitative content analysis was adopted as the method, and parent-child relationships in the tales were subjected to a thematic analysis process. The study covers folk tales collected from the Çukurova region, Mersin, Elâzığ, Erzurum, Gümüşhane, Bayburt, Afyon, and Diyarbakır regions in Turkey and does not include examples from different geographical areas or contemporary written narratives. This limitation necessitates that the findings be interpreted solely within the specified cultural context and based on the fairy tale examples provided.

Findings

In Turkish literature, the family occupies an important place in oral cultural products as the fundamental institution of society. In epics and folk tales, the family emerges as a structure that shapes the individual's identity and transmits social values. In these narratives, the parent-child relationship becomes a moral criterion; those who respect their parents are rewarded, while those who disobey are punished (Koz, 1992).

Fairy tales, despite being embellished with elements of fantasy, are instructive narratives that symbolically convey the cultural, moral, and social values of society. Extraordinary events and characters are symbolic reflections of social reality. In this context, the father in fairy tales symbolises authority, the mother symbolises compassion, and the child symbolises innocence or maturity. Through these figures, society's ideal behaviours are taught. Consequently, family representations in fairy tales are not only guides for individual relationships but also convey cultural memory, social order, and moral values to future generations.

In folk tales, the mother figure emerges as a protective element that provides security, compassion and guidance in an individual's life. A mother's love shapes an individual's psychological and social identity. In the tales ‘Pamuk Ana ve Çocukları’ and ‘Küllü Fatma’, the mother is a symbol of sacrifice and guidance; she protects her children, shows them the way, and emphasises the importance of loyalty. In the tales ‘The Pearl Handkerchief and the Golden Ball’ and ‘Delibalta,’ the mother guides her child as a wise and protective mentor, reflecting the popular belief that ‘a mother's prayer is never lacking.’ However, in some tales, compassion may be excessive or misguided; in examples such as ‘Tembel Ahmed I’ and ‘Keçelceler III,’ the importance of listening to elders is emphasised. The stepmother figure, on the other hand, is generally a symbol of evil; in tales such as ‘Bacı Bacı Can Bacı’ and ‘Nar Adlı Kız,’ she initiates the hero's maturation. Thus, the mother shapes the individual's development as both a protective and testing archetype.

In folk tales, the father figure is often portrayed as a symbol of authority, discipline, and social order. The father is a wise guide who prepares his children for both life and social values. In the tales “Çini Maçin Padişahı’ disobedience to the father leads to disaster; this situation emphasises the protective and instructive nature of the father's word. In the tales “Kız Padişahı” and “Gül ve Sinan”

the father tests his children with justice, becoming a symbol of an order based on merit and virtue. The younger sons' successes represent the learning of social norms and a sense of responsibility thanks to their father's guidance. On the other hand, in some tales, the father becomes a jealous, authoritarian or passive figure; as seen in the examples of 'Mahımıhriyle Hurşit Bey' and 'Bacı Bacı Can Bacı', this situation symbolises the weakening of the father's sense of justice and protectiveness, and moral decline. Consequently, in folk tales, the father figure exhibits a dual structure, acting both as a wise and just guide and as a restrictive, flawed, or passive authority.

In folk tales, the figure of the child represents a powerful symbol of an individual's transition from childhood to adulthood and embodies society's ideal of the 'right person.' The child matures through the trials experienced with their parents, learning the virtues of listening to elders, patience, and respect. Sons are distinguished by their values of obedience, loyalty and self-sacrifice; in tales such as 'Halik Bilmezse Mahluk Bilir' and 'Sarıtıraş', they embark on dangerous journeys to save their fathers, gaining heroism and maturity. Female heroes, on the other hand, stand out with their courage, wisdom and virtue in the face of slander and injustice; in fairy tales such as 'Kız Padişahı' and 'Yedi Kancık Babası', they restore family ties by protecting their fathers' honour. The child is also a symbol of patience and resilience; in tales such as 'Bacı Bacı Can Bacı' and 'Küllü Fatma,' they maintain their virtuous stance despite adversity. Thus, folk tales exalt the child's individual maturation, their devotion to the family, and their role as the sustainer of social order.

Folk tales are important narratives that transmit the values, family outlook and moral principles of society from generation to generation. In these texts, the parent-child relationship is not merely an individual bond; it reflects a social order and an understanding of the family based on love, loyalty and responsibility. Having children is considered a sign of family unity and social respectability; childlessness is seen as a deficiency. For this reason, the desire for children, prayers and miraculous births are frequently featured in fairy tales. A son symbolises courage, strength and leadership; a daughter symbolises patience, obedience and self-sacrifice. However, in some tales, female heroes act like men, protecting their fathers' honour and transcending gender stereotypes in society. Narratives such as "Cesur Kız" exalt loyalty, courage and family honour. The stepmother motif in Anatolian fairy tales symbolises family conflict and the concept of social justice. Fairy tales present the family institution as the centre of cultural continuity, moral education, and social identity.

Conclusion, Discussion and Recommendations

Folk tales are important narratives that transmit the moral values and family relationships of society from generation to generation. In these tales, the figures of the father, mother and child symbolise the order within the family and social norms. The father typically stands out in his role of authority, discipline and guidance; he instils a sense of responsibility and courage in the child. The mother, on the other hand, supports the child's emotional development by providing love, compassion and moral guidance. Under the influence of these two figures, the child undergoes trials, matures and internalises the values of society. While fairy tales symbolise the individual's learning of social roles through parental guidance, they sometimes also reflect family conflicts in a symbolic way. Folk tales play an important role in transmitting family bonds and values based on love, loyalty and responsibility; they contribute to the preservation of cultural continuity while guiding the individual's character development.

Folk tales collected from Turkey are cultural texts that convey family relationships and social values through the figures of mother, father and child. These representations emphasise both individual maturation and the continuity of social order. Comparative and interdisciplinary studies conducted within this framework can make the functions of these figures within cultural continuity more visible.